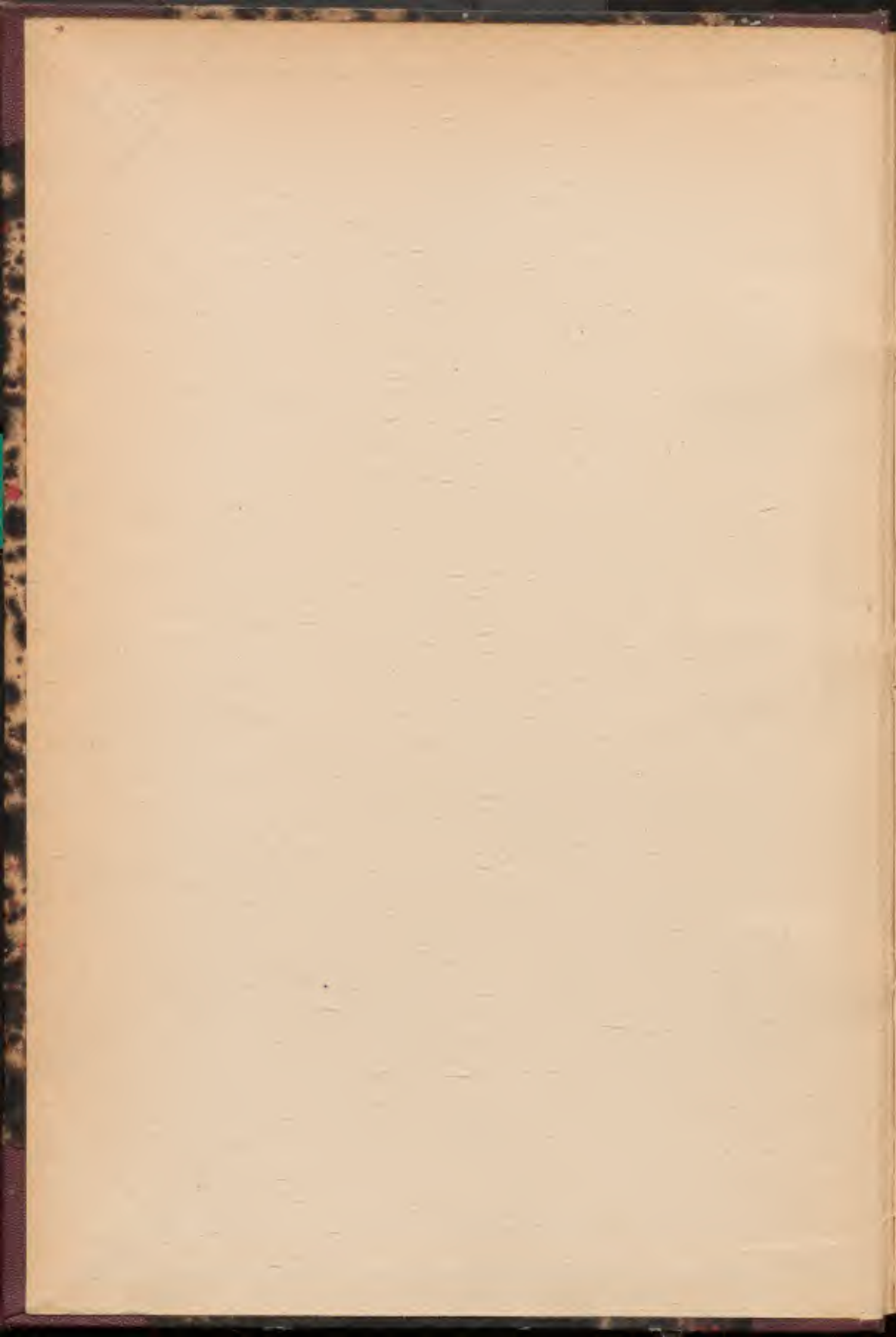
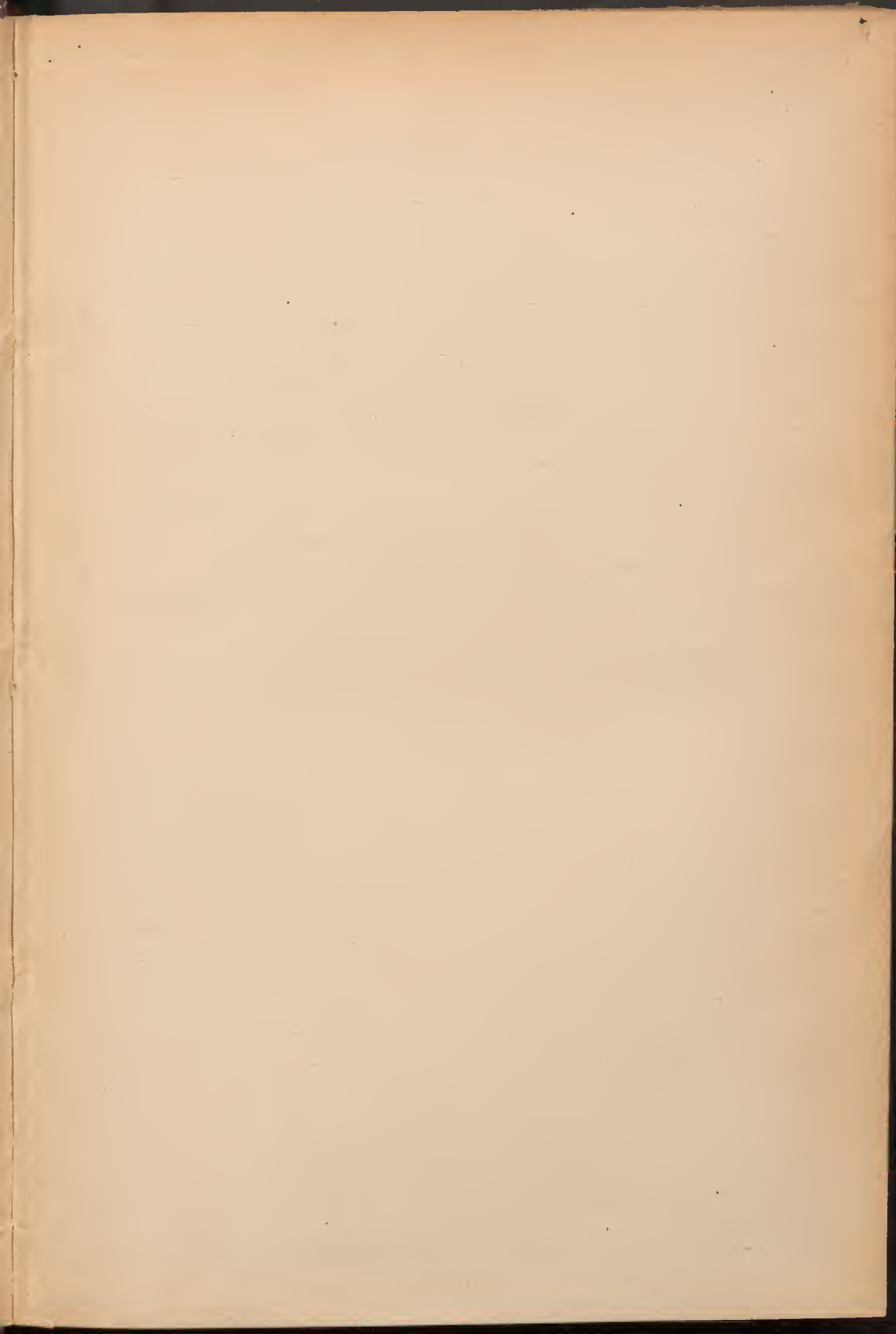
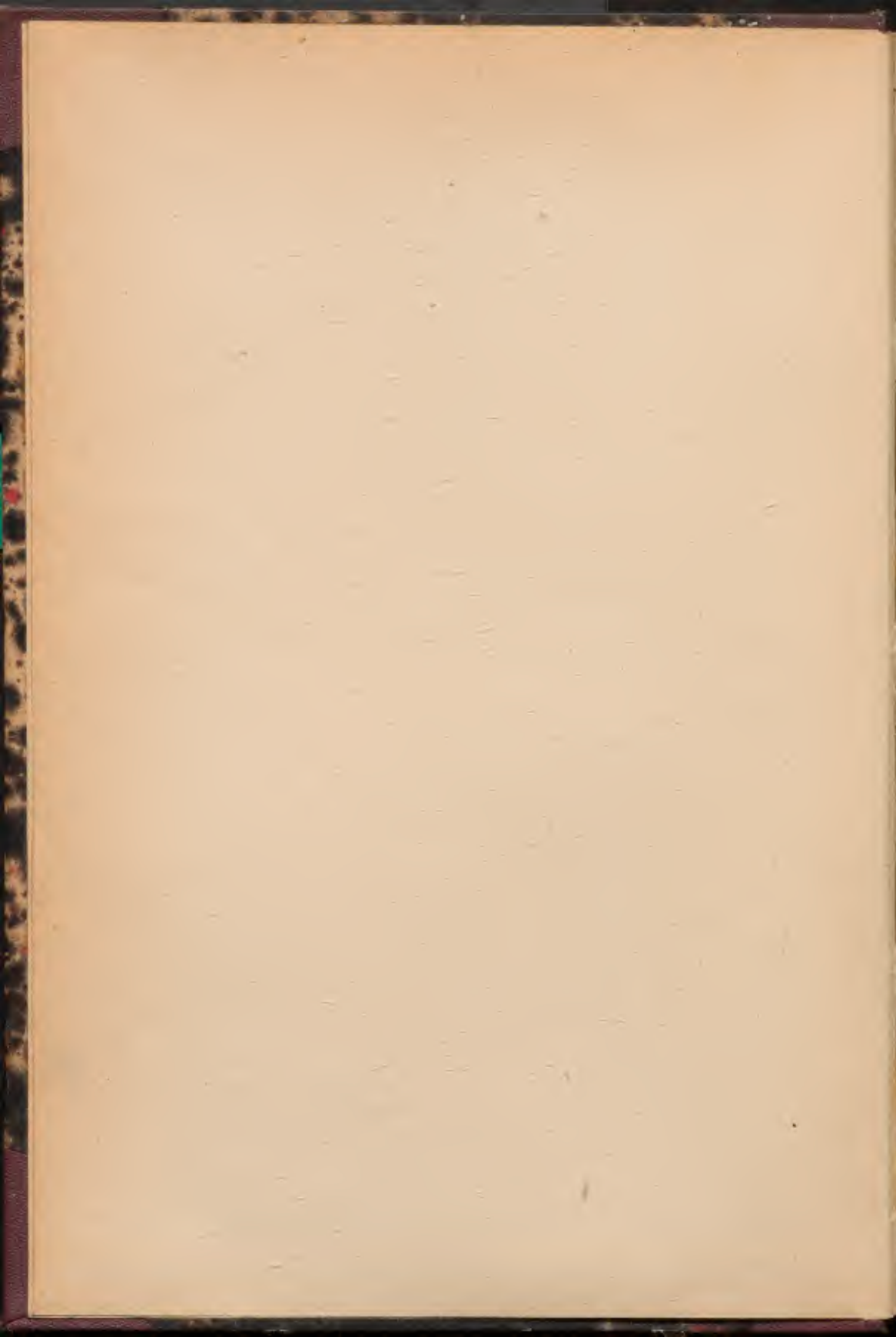

960

L I 6

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ Լ

15 Ապրիլ 1897

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԵԼԵԿԵԱՆ

Պատվը Այն ճառագետի թիվ 20

1897

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

— — —

- 1 Աստուծոյ անըմբռնելի բնութենէն եւ այս աշխարհիս
քրտառութենէն ուրիշ կենաց յոյսն կը ծնի ի մեզ .
- 2 Աշխարհաստեղծութիւն.
- 3 Փրկչին մահուան քուականն .
- 4 Մարդկային նախնի բնակութիւնք.
- 5 Վեպ Պարսկաստանցի Այիպեկի.
- 6 Անընկղմելին .
- 7 Մանր տեղեկութիւնք.
- 8 **ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻԹԱՅԻ.** **ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱԲԿԵԱՆ**

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ս Մ Ս Ե Ա Յ

Ուրբերորդ Տարի

ԹԻԻ 4

15 Ապրիլ 1897

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՆԸՄԲՈՆԵԼԻ ԲՆՈՒԹԵՆԷՆ

Ե՛

ԱՅՍ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵՆԷՆ

ՈՒՐԻՇ ԿԵՆԱՅ ՅՈՅՍՆ ԿԸ ԾՆԻ Ի ՄԵԶ

Եթէ բոլոր ճշմարտութեանց առաջինն մարդկային վկայութեան կարօտէր, ամբողջ մարդկութեանն կրնայինք դիզել . աւմենէն հռչակեալ հանճարներէն մինչեւ տխմարագոյն ժողովրդոց, Այս համաձայն վկայութեանց կշիռն չառ ծանր է . վասն զի աշխարհիս վրայ առհասարակ մարդն չկրնար սխալիլ:

Սոկրատէս խմաստուն առ Եւթիւզեմ որ աստուածներու եղած ըլլալուն վրայ համոզուիլ կը փափաքէր՝ այսպէս կը խօսի.

«Քաջ պիտի ըմբռնես որ քեզի աստուածներուն եղած ըլլալուն վրայ խօսելովս ճշմարիտն ըսած եմ՝ երբ ըսի թէ մարդոց խնամատար են: Այլ մի՛ յուսար որ քեզ երեւին եւ աչքիդ ներկայանան. բաւական է քեզ անոնց դորձ տեսնել եւ պաշտօն տանել, եւ համոզուէ որ այս կերպով իրենք մարդոց կ'երեւին: Վասն զի այն ամեն աստուածներէն՝ որք առատաձեռն կը շնորհեն մարդկութեան՝ եւ ոչ մին իր տուրքն ընձեռելու համար տեսանելի կ'ըլլայ. եւ այն մեծ Աստուածն իսկ որ տիւեզերքն չինեց եւ այս մեծ շէնքն կը պահպանէ, որուն մէջ մի մասն բարութեամբ եւ զեղեցկութեամբ լի է, ինքն՝ որ ատոնց անհնաւալի եւ մշտատեւ ոյժ տուած է՝ եւ մեր մտաց անըմբռնելի պատրաստականութեամբ իր ակնարկութեանց հպատակ

սրահած, Դա՛ անթիւ սքանչելիօք որոնց արարիչն է՝ չատ իսկ քաջ յայտնի է մեզի : Այլ թէ մեր աչքն մինչեւ իր դահոյքն թափանցեն եւ իր հրաշակերտ գործոց զբաղմանց մէջ նկատեն զՆա՛ն ա՛հա յայգմ անտեսանելի է միշտ : Խորհէ քիչ մը. արեւ զալն որ հասարակաց աչքին առջեւ կարծես հաստատուած է, սակայն թոյլ չտար ականալիչ յինքն նայիլ. իսկ եթէ յանդգնի ոք՝ իսկոյն կուրութեամբ կը պատմի : Դարձեալ ինչ որ աստուածներու կը ծառայէ՝ անտեսանելի է : Կայծակն բարձրէն կը ստիի դէմ եղողն կը խորտակէ, այլ ինչպէս չենք տեսներ, բախտը չենք տեսներ, դառնալը չենք տեսներ : Հողմերը չեն տեսնուիր, թէպէտ աւերածն ամեն օր կը տեսնենք քաջ, եւ երբ փչել սկսի՝ կ'ըզգանք : Եթէ մարդս աստուածային բնութեան հաղորդ բան մ'ունի՝ հողին է : Անկասկած իր առաջնորդն եւ ղեկավարն է զա, եւ սակայն չենք տեսներ : Այս ամենէն սորուէ՛ աներեւոյթ բանն չորհամարենք . սորուէ անոնց արդիւնքէն զօրութիւննին ճանչնալ եւ պատուել Աստուածութիւնն : »

Նեւտոն՝ որ բնութեան օրինաց այդչափ քաջ ծանօթացաւ առանց գլխարկն վերցունելու եւ խոնարհագոյն յարգանք մատուցանելու՝ Աստուծոյ անունն չէր առնուր բերան : Իր հաճոյից մէջ սիրով կը խորհէր ի Դորա գերագոյն գաղափարն եւ համայն ազգերու բնական կապն կը դաւանէր : Հօլլանտացին Corneille Le Bruyn կը պատմէ՝ թէ օր մը մինչ բաղմամբիւ օտար հրաւիրելոց հետ ճաչի էին՝ Նեւտոն բոլոր աշխարհիս աստուածահաւատ մարդոց կենաց բաժակ քամեց : Ամբողջ մարդկութեան համար էր Միթէ այնչափ ազգեր, այնչափ անչափ ժողովուրդներ, լեզուք եւ սովորոյթք, եւ մերթ եւս ամենախոնարհ իմացականութիւններ, կրնային հաւատալ Աստուծոյ՝ եթէ այդ հաւատք աւանդութեան եւ կամ խորարմատ բնագոյնցականի արդիւնք ըլլային : Բնութեան պարզ տեսարանին արդիւնքն է այդ : Անապատի խեղճուկ սեւամորթին հարցուցին օր մը անգիր եւ տխմար իր ընկերաց նման. « Ի՞նչպէս կը վստահիս թէ Աստուած մը կայ . — Այնպէս՝ ըսաւ սեւամորթին՝ ինչպէս աւազին վրայի հետքէն մարդոյ կամ անասնոյ անցած ըլլալուն : »

Ինչպէս ըսինք՝ անհնարին է որ բնութեան մէջ չդանուած օրինակին ձեւը կամ գաղափարը մտածենք. մարդոյ բանականութիւնը բնական բանին վրայ կը զարգանայ : Ուստի միայն վասն զի մարդ Աստուծոյ գաղափարն ունի՝ կրնայ ապահովուիլ Նորա գոյութեան : Իսկ թէ ուշ դնենք մարդոյ հարկաւոր

եղածին՝ իրեն պիտոյից հետ պատշաճաւոր յարմարութեամբ առատապէս զոյութեանը, աւելի լաւ պիտի համոզուինք. վասն զի մարդկային ցեղին համայն ընկերութեանց տիեզերական պատշաճաւոր յարմարութիւնն Աստուած է:

Այլ կ'ուզեմ զիանալ թէ ինչպէս բնութեան գործերուն առջեւ՝ Աստուծոյ զոյութեան կառկածոսներն զեռ անձուկ ունին հաստատ մնալու: Միթէ մարդկային կերպարանաւ կ'ուզեն տեսնել, պատկերներու մէջ դծուած հինաւուրց հասակաւ ալեւոր մը: Մարդ է այդ, պիտի ըսեն: Եթէ անձանօթ եւ երկնաւոր կերպարանք մ'առած երեւի, լայց միթէ մենք պիտի կարենանք տոկալ այն տեսիւնս: Երկրիս վրայ իր մի միայն գործին կատարեալ եւ ամբողջ տեսարանն՝ բաւական է մեր խեղճ գործարաններն հիմն ի վեր տապալելու: Զոր օրինակ, եթէ երկիրս իր վրայ կը չըլի՝ եւ անտարակոյ՝ չկայ մարդ որ երկնքի հաստատ կէտի մը վրայ թառած՝ տեսնէ այդ շարժումն եւ սարսափահար չըլլայ. վասն զի գետերն ու ծովեր եւ ցամաք՝ թնդանօթի ոմբին եռապատիկ արադութեամբ ոտքին տակ պիտի սահին: Սակայն այդ առօրեայ շարժումն ոչ ինչ է. վասն զի իր տարեկան շրջանին վազքն՝ որով դմեղ արեգական շուրջն կը թաւալէ՝ եօթանասունուհինգ անգամ ոմբէն երազ է: Միթէ առանց ահարեկ ըլլալու՝ մեր մարմնոյն կադմութեան մեքենայքն՝ միայն մօրթոյն վրայինը՝ կրնանք դիտել: Եթէ մեր արեան շրջանները՝ մկունքի ձկտումն՝ թռքերու շնչելն՝ հիւթերու մզումն տեսնենք, եւ անըմբռնելի կապերու՝ խողովակներու՝ գործարաններու եւ անոնց պարունակածին ամբողջութիւնը եթէ դիտենք, որով մեր դիւրարեկ եւ զգուալի կեանքն կը վարի, միթէ փոքրիկ շարժումն պիտի կրնայինք ընել:

Ընդհակառակն պէտք է փափաքինք մենք որ Աստուած իր բնութեան պատշաճաւոր կերպով՝ առանց իր խմայականութեան եւ մեր մէջ միջնորդ մը դնելու՝ ուղղակի հաղորդակցի մեզ հետ:

Արքիմեդէս, որուն այնչափ զօրաւոր էր զուեւը՝ զի Սիրահիւստայի պարկին մէջ անգամ՝ ուր կեանքը կորուց՝ իր խորհրդածութիւնքն չմոռցաւ, միայն երկրաչափական յանկարծ յայտնուած ճշմարտութեան մը զգացման առջեւ մազ մնաց պիտի ընկճէր: Բաղանեաց մէջ՝ զբաղած էր Հիերոն արքային ոսկի թաղին մէջ անհաւատարիմ ոսկերչի մը զրաժ խառնրդին չափը գտնելու հաշիւներով. եւ իր մարմնոյն ջրէն դուրս եւ

մէջը ունեցած այլ եւ այլ կշիռներուն նմանութեամբ դանկելով խորհածն, բաղնիքէն մերկ դուրս նետուեցաւ եւ Սիրակուսայի փողոցներէն վազելով կը գոչէր. Գոսայ, գոսայ :

Արդ եթէ ճշմարտութեանց ազդիւրն եւ զգացման ակնն նոյն էութեամբ անժաժուկ մահկանացու մարմնով հաղորդուէր մեզի ինչ կ'ըլլար: Աստուած զմեզ իր անհուն փառքէն պատշաճ հեռաւորութեամբ հաստատած է. շատ մօտ ենք, իր փառքը կրնանք տեսնել. շատ հեռի ենք՝ իր փառացի զօրութենէն չէքանալու համար: Իր իմացականութիւնը նիւթոյ կերպարանքով կը ծածկէ մենէ, եւ իր իմացականութեան զգացմամբ նիւթոյ շարժումն ցոյց կուտայ մեզ: Եթէ երբեմն աւելի մտերմաբար կը մօտենայ մեզ՝ այդ ոչ թէ մեր ամբարտաւան գիտութեանց ձեռքով է՝ այլ մեր առաքինութեանց: Պարզերուն կը յայտնուի, հպարտներէն կը թաքչի:

Այլ ո՞վ կ'ըսեն՝ ըրաւ զԱստուած, ինչո՞ւ համար է Աստուած: — Եթէ Աստուծոյ սկիզբն չկարենամ ըմբռնել՝ Իր դոյութեանը վրայ ինչ իրաւամբ տարակուսիմ. եթէ այսպէս, նոյն տարակոյան կրնամ ունենալ մարդկութեան վրայ ալ. վասն զի՝ ո՞վ ըրաւ զմարդ. ինչո՞ւ իննեւտամներորդ դարուն մէջ ծնայ ես՝ ինչո՞ւ աւելի կանուխ՝ կամ աւելի ուշ չեկայ յաշխարհ, ինչո՞ւ . . . :

Աստուծոյ գոյութիւնն միշտ եւ միշտ հարկ է, մինչդեռ մարդոյս պատահարար. եւ աւելին՝ երկրիս վրայ հաստատուած կարգին մէջ միայն մարդոյ գոյութիւնն աւելորդ բան մ'է կարծես: Շատ կզղիմեր գտնուած են, սքանչելի հովիտներով՝ ջրերով անտառներով եւ կենդանեօք, առանց բնակչի: Բնութեան զծածն միայն մարդ կը խանդարէ. դետերու ընթացքը կը փոխէ, բլրոց կողերը կը պարպէ, անտառները կը վառէ, շնչաւորն կ'ըստպանէ, ամեն աւելի կ'ապականէ այն երկիրն՝ որ իրեն կարօտ չէ: Մասամբ երկրագնդիս ներդաշնակութիւնը կը խանդարի, եւ գուցէ թէ ամբողջովիմք՝ եթէ բուսականաց ամենէն ստորին տեսակն ջնջուի: Վասն զի հոգոյ մաս մը զօրա ջնջուելովն առանց կանաչի կը մնայ, եւ կենդանական այն տեսակն որ առտով կը սնանէր՝ կը չքանայ: Ատոր ջնջուելովն՝ թռչնոց այն ազդն որոնց ձագուկներն անով կ'ուղբին՝ կը կորսուի. եւ այսպէս յաջորդաբար: Մամոթի մը փճանալովն տմբողջ ցեղեր կըրնան կործանիլ. ինչպէս պղտիկ ձեղքէ մը չէնքն ամբողջ: Իսկ թէ մարդկային ցեղը չըլլար աշխարհիս վրայ՝ անտի չարիք մը չենք կրնար հետեւցունել. իւրաքանչիւր դետ եւ բոյս եւ կենդանի միշտ իր տեղը կը կենար:

(Շաքալարեի)

ԱՇԽԱՐՀԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

(COSMOGONIE)

(Շարունակութիւն, տես անցեալ քիւն)

Ուրանոսի եւ Պոսիդոնի արքանեակներուն զնայքն հակաքայլ համարեցին, այսինքն արեւելքէն արեւմուտք : Եւ այսօր ամենայն վստահութեամբ կը հաստատեն այդ ընթացքին օրինաւորութիւնն, միանգամայն մոլորակներուն ուղղութիւնն ըստ այդմ քարոզելով. թէպէտ եւ հաստատուած չէ այս :

Այս բացատրութեան պատճառաւ նշանաւոր աստեղագիտ մը՝ Պ. Faye՝ Լարլասի գրութիւնն մերժելով՝ նոր ենթադրութիւն մը ծնաւ. ըստ այդմ մոլորակաց տարիքն իրենց արեւու մօտենալուն հետ ուղիղ համեմատութեամբ է : Այլ ըստ մեզ Ուրանոսի եւ Պոսիդոնի հակաքայլ շրջանն՝ այսչափ հիմնաւոր գրութիւն մը եղծանելու զօրութիւնն չունի : Այդ երկու մեծ մոլորակներու զիրքն ինքնին ըստական են այդ երեւոյթն բացատրելու : Ուրանոսի եւ Պոսիդոնի արեգակէն ունեցած ահաւոր հեռաւորութիւնն նկատելով կրնանք համոզուիլ՝ որ սոյն երկու մոլորակներու կազմութիւնն այնպիսի ժամանակամիջոց կատարուեցաւ՝ յորում միգամածն զեռ այնչափ մեծ տարածութեամբ իր տարիքն իբր միջոցի մէջ կղկղացեալ մարմիններ կրնար վարել, հեռեւաբար՝ ըստ Քեպլերի օրինաց միայն : Այս խորհրդածութիւն միայն թուի մեզ թէ հաւանական բացատրութիւն է սոյն մոլորակաց յետագնաց շրջան առնուին : Փափաքողք զիմեն Cosmos թերթին 1886, էջ 453 :

Պ. Faye ի նոր գրութեան սկիզբն՝ զոր Պատ. Ընթերցողք տեսան արդէն Անժաւօթի խնդրոյն մէջ, նոյն է Լարլասի հետ. երկրիս եւ Ալխարհի սկզբնական կազային վիճակն առաջին եւ րեւոյթ համարելով՝ կրնանք ըսել թէ հիմակ այլ եւս մի գրութիւն կ'ընդունուի առ հասարակ, եւ այդ՝ առաջինն :

Ալխարհագործութեան այս նոր գաղափարներու ոչ միայն հակառակ չեն Ս. Գիրք՝ այլ նոյն իսկ զույգէ թէ ըսենք՝ պայծառ տեսութիւնն : Նիւթոյ առաջին ստեղծման վիճակին բացատրութիւնն՝ «ի սկզբանէ արար Աստուած գերկին էս գերկիր, էս երկիր եր աներեւոյք էս անպատրաստ, էս խաւար ի վերայ անդնդս . . . » սկզբնական միգամածին խորհուրդն եւ

աւելին սքանչելի կերպով ցոյց կուտայ : Լատին թարգմանութիւնն կ'ըսէ՝ անձեւ եւ ունայն. որչափ հետի է քոճքոն կրթական իմաստէն. Եօթանասունք ճշդիւ կշռելով կ'ըսեն աներեւոյք եւ անպատրաստ : Միգամածն անօտարզոյն եւ նրբագոյն, կայ եւ չկայ, աներեւոյք եւ անպատրաստ : Արդարեւ Ս. Գրոյ այժմեան գիտութեան պահանջից այսպէս համաձայնելն զիպուածական չէ եւ ոչ փոքր ինչ :

Եւ յիրաւի զարմանալի . վասն զի այսօր Գիտութիւն նիւթոյ միութիւնն կը պահանջէ առհասարակ տիեզերաց մէջ. երբ քան առաջին նիւթն ստեղծեալ եւ բնական զօրութիւնն. տիեզերք այդ նիւթով կը կաղմուին . մի է՝ այլ բերաւոր վիճակ ունի դաւ Ս. Բոնավենդուրա՝ Ս. Հարց աւանդաբար Աշխարհաստեղծութեան վրայ ունեցած կարծիքն քաղելով՝ Ի սկզբանէ արար Աստուած գերկին եւ գերկիր խօսքն մէջ բերելով կ'ըսէ. այսինքն՝ ամեն տեսանելեաց զոյացութիւնն, վասն զի մի է . եւ երկնային ու երկրային ամբողջ մարմինք ի միոյ եւ ի նոյն նիւթոյ ստեղծան. Անշուշտ այս ալ փոքր ինչ չէ :

Ի սկզբան այն նիւթն՝ որով երկիրս եւ մոլորակներն ու իրենց արբանեակներն եւ արեւն անգամ կաղմուած է՝ ասոնց հիմն կուան բռնած միջոցին մէջ տարածուած էր : Կազային անհուն զանգուած մ'էր, որուն ճառագայթն՝ գէթ արեւէն մինչեւ Պոսիդոն մոլորակն կը հասնէր . այսինքն մեր գրութեան վերջին մարմինն, որ է միլիար մղոնէն աւելի :

Նախ՝ ընդունարանի մը պարսլուած օդէն աւելի նուրբ՝ այդ միգամածն մեղմիւ իր տարածութիւնէն սկսաւ սեղմիլ, այսպէս կ'ըսէ Պ. Faye, եւ ձգողութեան տիեզերական օրինաց հպատակ՝ իր հիւլէներն սկսան ամփոփիլ, կծկիլ, մասնկանց ծնունդ տալ : Այդ տեղական ու անկանոն շարժումէն թաւալական շարժումն առաջ եկաւ. արեւմուտքէն արեւելք :

Ամենէն առաջ թաւալումն շատ հանդարտ էր, որչափ թանձրացաւ՝ այնչափ աւելցաւ շարժումն արագ արագ : Կազային անհուն գնդին շրջապատին մասնիկներն անդադար դէպ ի կեդրոնն զխմելով՝ հոն աւելի դանդաղ անկիւնային երազութեամբ մասնիկներու կը հանդիպէին. վերջիններն գնդին կամարին աւելի մօտ ըլլալով՝ ընթացքին կը դանդաղէր : Սակայն առաջիններու ձգողութիւնն ազդելով վերջնոց վրայ՝ երազութեան աստիճանաւ մը կ'ոգեւորէին զանոնք : Այս ընդհանուր վիճակն ամբողջ միգամածին վրայ դրոճելով՝ անպատճառ պիտի երագ երագ թաւալումն պատճառէր :

Այլ որչափ շարժումն չտապէր՝ կեդրոնախոյս ոյժն կ'առաւելուր, հակառակ կեդրոնաձիգ կամ ձգողական զօրութեան : Ընդհանուր մեքենականութեան առհասարակ օրէնքն է՝ թէ վառողականութիւնն թաւալման երազութեան չափովն կ'առաւելու : Այդ պահէն միգամածին դարձողարձական երազութիւնն աւելի զօրանալով՝ կեդրոնախոյս ոյժն ստուարացաւ, եւ վայրկեան մը հասաւ՝ յորում կեդրոնաձիգ ոյժն պարտեալ՝ միգամած անհուն զանգուածին միութիւնն չկրցաւ պահել : Յայնապէս այս այդ մեծ զանգուածին շրջապատին վրայ զործուեցաւ նախ, ըստ որում անհուն գնդին շրջանակն կեդրոնէն հեռու՝ նոյն խոստութեան աստիճանաւ չէր կարող ձգողութեան զօրութիւնն ընդունել : Որով կազային նիւթոյ անսարազոյն զանգուածներ միջոցին մէջ ձգեցան այլ եւ այլ ժամանակներ . եւ թաւալական շարժումն՝ որոյ մէջէն թռած էին, սկսաւ շարունակել անշատարար . այլ մեծ կամ մայր զանգուածին վրայ՝ իբր կեդրոնի՝ շրջելով, ժամանակաւ իրենց կազային տարերքն խտանալ սկըսան, իրենց մօր կրած ամեն շրջաններէն անցնելով եւ նոյն օրինաց հպատակելով . այս տարբերութեամբ որ որչափ զանգուածն փոքր էր՝ այնչափ նուազ ժամանակի կարօտ :

Միայն մասնկանց մերձեցումն այնպիսի ջերմութիւն ծնաւ որ այդ երկրորդական միգամածներն մի մի պայծառ ու վառ ստողեր դարձան, երկրորդական լուսոյ աղբիւրներ, ժամանակաւոր արեւներ :

Կազային վիճակին յաջորդեց հեղուկ վիճակն . եւ ասոր՝ հաստատունն, որով մոլորակն կազմութիւն առաւ : Ժամանակաւ մակերևույթն եւ կամ աստեղ զանգուածն ցրտացաւ, խըտացաւ, եւ կեանքն կրցաւ երեւիլ անդէն :

Այս երկրորդական միգամածք դեռ չխտացած՝ իրենք ալ իրենց կարդին երրորդային կազային զանգուածներ թռուցին իրենց շրջանակէն, սրունք ապա մեր զրութեան մոլորակներուն արբանեակներն ձեւացուցին :

Այս մոլորակներու եւ արբանեակաց յարատեւ շրջանին եւ փոփոխութեան ժամանակ՝ հասարակաց մայր զանգուածն՝ կեդրոնական դիրքն պահելով ու զանդազ թաւալմամբն իր դարաւոր փոփոխութիւնքն կը կրէր : Ջերմութեան աճողին վառարան մը՝ խտութեան արդիւնք, կեդրոնին մէջ կը դոյնար, եւ միջոցին մէջ լուսարձակ ճառագայթ կը արձակէր : Արեգակն եւ մոլորակներ իրենց կազմութիւնն առած էին այն ատեն :

Համառօտ խօսքով մեր արեղականային զրութեան եւ անշուշտ ամբողջ տիեզերական մարմնոց սկզբնական կազմութեան հաւանական ուրուագիծն է այս :

Այս զրութեան որչափ հաւանական եւ անընդդիմադրելի ըլլալն մենք ընդերկար հարցութործիւ չեմք քննելու ստատն . այսչափն կ'ըսենք՝ որ բնութեան կարգն ու ընթացք համաձայն է ասոր հետ եւ ամեն կերպով: Մոլորակայ եւ արբանեակներու արեւուն վրայ ունեցած ընթացքին մէջ երկու զարտուղութիւն միայն կը նշմարենք , ըստ այսի թաւալական եւ պարբերական շրջաններն եւ անոնց երազութիւնն եւ մոլորակներու յարաբերական խառութիւնն, իւրաքանչիւրոց բնական եւ քննողական վիճակն, եւլն. , ըստ ամենայնի այս զրութեան համապատասխան է: Այս ամեն ներդաշնակութեամբ քանչապած չալլատ կը գոչէր՝ զիպուածի արդիւնք չէ այդ:

Ուղղութեանց մէջ երկու զարտուղութիւն կայ ըսինք . երկնային մարմնոց շարժմանց ներդաշնակ գնացքին մէջ արդարեւ զարմանալի է այս:

ՓՐԿՁԻՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆ

Փրկիչն մեր ըստ աւանդութեան երեսունութիւնք տարեկան ըլլալով մահուան ստեն, եւ հասարակաց թուականն ալ իր ծըննդեամբն սկսած համարելով, հետեւանք է թէ փրկադործ մահն հասարակաց 33 թուականին է:

Այլ այսօր ժամանակագրական խնդիրներն չատ աւելի ուսումնասիրուած ըլլալով քան Փոքուն Դիոնիսեայ օրով՝ որ Բանին մարդեղութեան թուականաւն զրադած է, այդ թուականն այլ եւս հաստատութիւն չունի:

Փրկչին ծննդենն չորսէ մինչեւ հինգ տարի յետոյ սկսած ըլլալով հասարակաց թուականն, եւ Յիսուսի մահն ըստ աւանդութեան 33 տարեկան հասակին մէջ՝ մեր թուականին 29 ին կոչած է այդ Մահ: Այս վերջին թուականիս հիմն Տերաւողիանու այն խօսքէն է , յորում կ'ըսէ՝ թէ Փրկչին մահն երկուորեակ երկու բլիշխից ժամանակ կատարուեցաւ . որ ըստ մեր հաշւոյն 29 տարին է:

Որով ընդունելով թէ այդ սքանչելեաց տարին մեր թուոյն 29 երրորդն է, սակայն ճշգիւ թուականն կը մնայ քննել:

Նախնի աստուածարանք Հարց եւ եկեղեցական մատենադրաց հետքն քաղելով նոյն այս խնդրով զբաղեցան: Յակ. Տիրինձոս իր հաւաքածոյից նախաքանին մէջ՝ Տեառն Յիսուսի մահուան խնդիրն քննելով՝ կ'ըսէ, թէ Մարտի 23 ին պատահած է, եւ 23 Մարտի Ագամայ եւ Եւայի ստեղծման օրն է, եւ զրախտին մէջ առաջին յանցանաց եւ արտաքսուելուն: Որով ըստ ժամանակագրականին քառութիւնն յանցանքն կը սրբէր:

Մենք այս կցորդ խնդրոյն շատ մեծ կարեւորութիւն կուտանք. վասն զի օրն ամեն բան ըսել է. իրաւ է թէ Աստուծոյ համար թիւրաւոր դարեր՝ անցածն կամ չանցած՝ այս օրուան անցելոյն հետ նոյն են, այլ ոչ մեզի. որով Աստուծոյ համար արժէք չունեցողն՝ մեզ համար մեծազին է: Փրկչին մահն ոչ թէ ենթադրական կարծիքներով այլ հաստատուն հաշուով կ'ուզենք հետեւցունել:

Բառնարեան միանձն P. Carlo Melzi վերջերս ժամանակագրական այս հաշուով զբաղելով Nuovi Lincei Կաճաթին թերթին ձեռքով կը հրատարակէ: Այդ գրութեան միայն հետեւանքն կը համառօտեմք մեք հոս. վասն զի յոյժ երկար է Պատ. Հօր քննադատական խօսքն:

Ինք կ'ըսէ՝ թէ Աւագ ուրբաթն Փրկչին (մեր) թուականին 29 ին Մարտի 18 ին էր, որ ըստ հրէից թուականին կ'ընէ 3789 Նիսանի 14. եւ Պասեքն՝ Չատիկ՝ դարնան գիշերահաւասարին օրն:

Սակայն պէտք է ըսել՝ ինչ որ ինքնին Հեղինակս կը խօստովանի, թէ այս ապացուցական լուծումն չէ: Ամենէն աւելի համոզիչ աւանդութիւնն Մարտի 25 ին է: Ինքն իսկ կ'ըսէ՝ թէ նոյն տարւոյն 18 Մարտն 25 ի օրուան հետ նոյն պայմաններն ունէր. սակայն կը կարծէ՝ թէ այն տարի օրուան տեղափոխութիւն եղած է. կամ այն որ հրէայք հռովմէական գիշերահաւասարին վրայ հաստատուելով կոտարիցին այն տարի իրենց օրէնքն, եւ կամ աւանդութիւնն Տեառն մահուան օրն վրիպակաւ փոխանակ հրէական գիշերահաւասարին՝ հռովմէականին հետ կցած է, վասն զի վերջինս աւելի ծանօթ էր: Ասոնք բաւական պատճառներ են, այլ շատ հաւանական է որ ժամանակագրութիւնն որչափ ալ ջանաց դուցէ այս մեծ պատմական կէտս որոշակի չկարենայ լուսաւորել: Սակայն այնչափ անձուկ սահ-

մանի մը վերածուած է հիմակ այդ ժամանակամիջոցն՝ զի ան-
հանգիստ ըլլալու խնդիր չէ այլ եւս:

Տեառն Յիսուսի մահուան թուականէն չաա աւելի կարե-
ւոր ինչիւր մը կայ գիտնալու եւ միշտ անդադար յուզելու ,
այսինքն է՝ թէ այս կամ թէ այն ամսաթուին, այլ ճշմարիտն այս
է՝ թէ մեռած է Նա եւ մեզ համար Դրոշմներ մեր սրտին մէջ
Իր Խաչն եւ յուզենք մեր սրտից մէջ Իր մեզ համար Մահն:

Մ Ա Ր Դ Կ Ա Յ Ի Ն Ն Ա Խ Ն Ի Բ Ն Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ք

Եգիպտական բնակարանք. — Քաղաքակրթութեան մայրն
Եգիպտոս է. որչափ ալ Հնդկին ու Ճինք հնագոյնք են՝ սակայն
բրդանց հայրենիքն բարձր է անոնցմէ: Մինչ ուրիշ ժողովուրդ-
ներ իրենց դեանափոր խշտիներէ զուրս խորհած չէին անակ մը
կանգնել, Եգիպտոսի բնակարանք՝ հանգստութեան ու դեղեց-
կութեան զարդեր՝ կը բարձրանային:

Առաջին շէնք սկսան արմաւենւոյ՝ մոլաթղենւոյ եւ Նե-
զոսի եղէգներով ու բուններով. վերջնոց յատուկ անունն բիբլոս՝
չաա երկար ժամանակ գործածուեցաւ Եգիպտոսի մէջ: Շէնքին
չորս անկիւնն ընդսի ստուար խուրձեր կը անկէին եւ նուրբ
խուրձերով կը կապէին. այսպէս անկիւններն հաստատելով՝ ե-
ղէգներու կրկին զուգահեռական պատեր կ'երկարէին անկիւնէ
անկիւն. իսկ մէջն թրծուն հողով կը լեցունէին: Չորս պատերն
կանգնելով՝ նոյն եղէգներն ի վարդ կը գործածուէին. այս հին
ճարտարապետութեան մնացորդն կը տեսնենք այժմեան արուես-
տին մէջ: Այնպէս որ ինչ երբեմն հարկ էր՝ ապա ժամանակաւ
գեղեցիկն կազմեց. քարերու վրայ քանդակած կը տեսնեմք ար-
մաւենիներ, եղէգներ, տերեւներ, ծովային ծաղիկներ (lotus),
եւ բնութեան ամենապարզ արդիւնքն:

Աղքատներու բնակարանն եղէգներով չրջապատեալ եւ յար-
դախառն շաղախով ծեփուած էր. ոչ պատուհան ունէր, ոչ բու-
սամուտ. միայն զոնակ մը. երգիքն եղէգներով պատած էր .
վրան տերեւով ծածկած եւ թեթեւ շաղախ: Անձրեւէ զգուշու-
թիւն չկար. անտակ մը խրճիթ:

Միջին դասուն բնակարանն կամայ կամայ բարձրացաւ .

եղէ՛քն քարերով կամ թրծուն աղիւսով չըջապատելով՝ աւելի հաստատուն ընակութիւն ունեցան: Խուցերն պղտփի էին, նեղ պատուհաններով, սակայն որմապատ պարտէզ մը՝ կամ գաւթեակ մ'ունէին: Ընդհանրապէս առանց պատուհանի խցիկներէ կը կազմուէր ամբողջ բնակարանն, այլ դաւթին բոլորտիքն շինւած: Գետինն ծեծուած հող էր խորրով պտտած. մերթ եւս աղիւսապատ Խոնաւէն պահպանուելու համար պատերն կարծր ծեփով մը կը պատէին, երանգ երանգ նկարուն: Հարուստներու ընակութիւնն միշտ պարտէղներով չըջապատուած էր: Մեծ զուռն մէջտեղէն կը բացուէր ուղղահայեաց սիւնակներու աւջեւ, աջն ու ձախն երկու դռնակներով: Դռնէն ներս ընդարձակ դաւիթ մը կը տեսնուէր. ուր զանազան բաժանումներով բացի բնակարանէն կար նաեւ տխոռն, չտեմարաններն, պահեստի ամբարքն, թանձր պատերով ամրացած:

Մեծ բնակարանն դաւթին դէմն էր, պայծառ երանգուած, սիւնազարդ, զեղեցիկ մօտքով: Մօտքին մէջ կային աւազաններ, ջրհոսներ, ճեմելիք, արմաւենեաց անտառակներ, մօլաթըզենւոյ պուրակներ, ճօճք, զեղեցիկ բոյսեր:

Սրահներն՝ ժամանակին չօղակութեամբ ողողած էին. աւմենէն գեղեցիկն՝ ճոխն ու լաւն՝ կը զանուէր. պաակեր, արձան, կահ, հագուազիւտ փայտերէ, ոսկիէ, փղօսկրէ, շաշլ զարդեր: Դիւաւոր զարդարանքներէն էին այն պատուական անօթներն՝ պայծառ ուլունքն, փառաւոր գոյներն, թանկագին կերպասներն, որոց վրայ աշխարհ կը զարմանայ այսօր:

Սեմական Է. Արիական բնակարանը. — Ասորեստանի մէջ աղքատներու բնակարանն աւերակ մ'է, խշտակ մը, գետնափոր մը: Բուն բնակարանն արուեստական ընդարձակ բլրի մը վրայ կը շինուի: Տան պատերն փառաւոր են. իսկ գուռն՝ խորհրդական թեւաւոր ցուլն կը պահպանէ. սանդուղներն պատերու մէջ ծածկուած են: Ուղղանկիւն քառակուսի է ընդհանուրին ձեւն: Աղիւս եւ կուպր շինութեան զլիաւոր նիւթն են: Արեւելեան նախնի ամբողջ ճոխութիւնն կը շողայ ներսն, մանաւանդ բարեկանիսան գորգերով:

Փիւնիկեան բնակութեանց նիստն նեղ է ընդհանրապէս, աւելի բարձրանալ սիւնով քան տարածուիլ. մինչեւ հինգ եւ վեց եւ մերթ եւս ինն յարկ բարձրութեամբ. որով նախնի մօզովորոց չէնքերու մէջ սեղանական յատկութեամբ կ'որոշուէին: Լիբանանու եղեւնափայտքն իրենց հաստատուն կարծրութեամբն քարերն փոխանակելով:

կարթագիկներն հարուսաներու բնակարանն փխրուն քարերով թէպէտ՝ այլ կպրանաւթիւ շաղախեալ՝ ներքին պայծառ շոայլութեան հակապատկերն զրսէն տխուր գոյնովն ցոյց կուտար :

Աղքատներու եւ միջին դասու տուներն՝ աղիւսէ էին կամ թրծուն հողէ : Տիւրոսեան բնակարաններէ աւելի բարձր էին կարթագիկներն :

Երրայական տունն եղիպտականին եւ փիւնիկեցւոյն նման էր խնամքով շինուած ու պահուած , այլ ցուրտ էր տեսքն : Ոչ արձան, ոչ պատկեր, ոչ քանդակ :

Վերին Ասիոյ Արիականներու բնակարանք՝ ամարանոցքն ըսեմ՝ բարձր աշտարականման էին, վերին յարկն բնակելի, ուր ներքին սանդուխներով կը վերանային : Քարաշէն էր ամբողջն , թանձր տախտակամածիւ . արտաքին տեսիլն՝ ամբողջ նման : Դրսի զարդարանքն՝ շրջանակք, վարդաձեւք, ծովային ծաղիկներ, նուրբ սիւնակք, եւլն , երեւակայածինք էին : Գլխաւոր ճարտարապետութիւնքն՝ բնակութեան ներքին գեանափորքն էին, ամեն տան յատուկ, եւ մանաւանդ ընդդէմեայ զարմանալի ընդարձակ փապարքն ու անձաւք՝ որոց մէջ ձմեռներն կ'անցունէին :

Իրանեան բնակութիւնք՝ պարսից տիրապետութեան ժամանակ՝ մասամբ յատորեստանեայց գաղափարուեցան, այլ կատարագործուելով : Հաւկթաձեւ կամարներն ծնան՝ կայտառ սիւնակներով, արուեստի զեղեցիկ զարդերէն մին :

Վ Է Պ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՑԻ ԱԼԻՊԷԿԻ

Շահ-Աբաս Պարսից Արքայն ուղեւորութիւն մը կատարելով, խոտորեցաւ յանձանօթիւ երթալ պէտքի դաշտն, տեսնալ հոն ժողովուրդներն իրենց բնածին աղատութեան մէջ : Եւ միայն իրեն հետ առաւ իւր պալատականներէն մին. ըսաւ անոր , ես փորձառու չեմ ժողովրդոց ճշմարիտ կենցաղին, ամէն ինչ որ մեր չուրջն՝ ձեւակերպեալ է : Մենք արհեստն, եւ ոչ պարզ բնութիւնը կը տեսնանք : Ես կը փախաքիմ դիւղական կեանքն ուսումնասիրել եւ տեսնալ այս ժողովուրդն որ կ'արձամարհուի, թէեւ մարդկային բովանդակ ընկերութեան նկեցուն է : Մտա-

ղիր եւմ գնալ եւ տեանել հողագործներն եւ հովիւներն որոնք
ղիս չեն ճանչնար:

Շատ մը գիւղերու մէջէն անցաւ, ուր պար կը պարէին.
կը հիանար անծախ եւ խաղաղ հաճոյից վրայ որք բացակայ կը
գտնուին տրքուելիքներէն: Տնակի մէջ ճաշեց, ստորականէն ա-
ւելի ճանապարհորդելէն զինի, երբ շատ անօթեցած էր. խոշոր
անունդներն իւր բազմախորտիկ սեղանոյն տմբոջ ընտիր կե-
րակուրներէն աւելի համեղաճաշակ կը թուէին իրեն: Մագիկ-
ներ տիպուած դաշտալայրէ մը անցնելու ատեն, ուր եղերքէն
պայծառ վտակ մը կը սահէր, նշմարեց մանկահասակ հովիւ մը
կնձնի ծառին շուքին տակ, որ սրինգով կը նուազէր իւր արօ-
տական խաշանց մօտ: Կը մօտենայ, կը դիտէ անոր վրայ սիրուն
դէմք մը, պարզ ու բնական կերպ մը, բայց ազնուական եւ
չնորհալի: Հինցած հանդերձներն որ զհովիւն կը պատսպարէին,
երբեք չէին նսեմացներ իւր պայծառ գեղն: Ի սկզբան Արքայն
կարծեց թէ ծպտեալ ազնուազղի մ'էր, սակայն իմացաւ հով-
ուէն որ իւր ծնողքն մօտակայ գիւղի մէջ կը բնակէին, եւ իւր
անունն Ալիպէկ էր:

Որքան որ Արքայն հարցումներ կ'ընէր անոր, կ'զմայլէր
հիացիկ անոր խոհական եւ անորոգելի ուղեոյն վրայ: Անոր աչ-
կունք վառ, չէին վայրադ եւ խիստ, անոր ձայնն քաղցր, գե-
ղեցիկ եւ հմայիչ էր ի յուզել: Անոր կերպարանքն չինականի
չէր, սակայն կանացի եւ մեղկ գեղ մը չունէր: Վեշտասանամ-
եայ հովիւն ուրիշներուն զեղանի երեւին երբէք չէր գիտեր.
կը կարծէր որ կը խորհի, կը խօսի, եւ է իսկ իւր գիւղի միւս
հովիւներու նման: Բայց առանց դաստիարակութեան, ուսեալ
էր ամէն ինչ որ բանականութիւնն կը ներշնչէ անոնց, որք
պատրաստական են անոր լսելու: Արքայն ընտանեքար խօսելու
ատեն, կ'սքանչանար անոր վրայ. անորմէ ժողովրդոց բարքին
նկատմամբ կը տեղեկանար, զոր երբէք չեն կրնար հասկնալ
թաղաւորք զիրենք չըմպատող դասէն: Մերթ ընդ մերթ սոյն
մանկան բարեմտութեան վրայ կը ժպտէր: Արքային համար նո-
րալուր բան մ'էր, սոյնօրինակ խօսակցութիւն մը լսելն:

Իւր ուղեկից պալատականին ակնարկ մ'ըրաւ որ երբէք
չյայտնէ արքայն լինելն, մի՞ դուցէ Ալիպէկ կորանցնէ իւր կա-
տարեալ աղատութիւնն եւ չնորհալի կերպերն. եթէ հասկնալու
լինի թէ, ո՞ր առաջ կը խօսի: Արքայն կ'ըսէր պալատականին,
քաջ կը նշմարեմ թէ բնութիւնն ստորին դասակարգին մէջ

նուազ գեղեցիկ չէ, քան թէ բարձր դասակարգին մէջ: Նրբէք արքայորդի մը բարետոնմիկ չէ այս խաշնարած նորատի պատանիէն աւելի:

Ամենէն երջանիկ պիտի լինէի, եթէ այսպիսի սիրուն, մշտադէպ եւ գեղազգէմ զւարակ մը ունենայի, շատ յարմար կը տեսնամ որ եթէ փոյթ տարուի ասոր կրթութեան, անհրաժեշտ առականութիւն մէկն պիտի ըլլայ: Կ'ուզեմ իմ մօտ դաստիարակել տալ: Արքայն իւր պարտան ընդունեց Ալիպէկին: Հիացումն ազգեց իրեն, թէ որո՞ւն ինքն սիրելի եւ հաճոյ եղած է: Կը վարժէր ընթերցանութեան, զրութեան եւ երաժշտութեան: Հուսկ յետոյ ուսուցիչներ կարգեցան արհեստից եւ գիտութեան համար որոնք մօքերն կ'օգտեն:

Արքունեաց հրապոյրք սակաւ մի չլացուցին զինքն, իւր բախտին մեծ փոփոխութիւնն իւր սիրան եւս փոխեցին: Իւր հասակն եւ փառքն ի միասին խոտովեցին իւր խմաստութիւնն եւ չափաւորութիւնն: Արքունեաց հաճոյքներն խանդարեցին իւր գեղեցկութիւնն: Փոխանակ իւր ցուպին, սրնգին, եւ հովուական ձորձին, հաղուեցաւ ոսկինկար եւ ծիրաննիառ պատմուճան մը, եւ ճաճանչազեղ դոհարով փակեղ մը: Մանրակշիւ գործառնութեանց մէջ իւր մեծ կարողութիւնն ցոյց տուաւ, եւ արժանացաւ իւր սիրով վստահութեան, որ դնահատելով Ալիպէկի ճաշակն պալատի մը բոլոր շքեղութեանց մեծ պաշտօնը շնորհեց, եւ ծանրադին կահուց եւ գոհարեղկնաց աւանդապահ կարգեց զինքն:

Շահ-Աբասի բոլոր կենդանութեան ժամանակ, Ալիպէկ միշտ սիրելի եւ մեծանուն եղած էր: Ըստ աճելոյ կատարեալ հասակին, կը յիշէր իւր նախկին կեանքն, եւ հանուպող սրտառուչ հառաչներ կ'արձկէր: Ո՛ր գեղեցիկ օրեր, կ'ըսէր ինքնին, ո՛ր անմեղ օրեր, յորս ճշմարիտ եւ անխառն բերկրութիւններ վայելեցի: Երբէք այսպիսի քաղցր օր չտեսայ, եւ չպիտի տեսամ: Նա՛ որ զիս զրկեց ձեզմէ, թէպէտ եւ շատ հարստութիւններ պարգեւեց, սակայն յամենայնէ մերկացուց զիս: Գնաց ինքն այցելել զիւզն, կը գորովէր, կը սիրէր ան ամէն վայրերն, ուր երբեմն իւր ընկերակիցներով կը կաքաւէր, կ'երգէր եւ կը հընչէր սրինգն: Իւր ծնողաց եւ համայն բարեկամաց նպաստներ ըրաւ: Բայց նաեւ մաղթեց իրենց համար վսեմ երջանկութիւն մը, չըմանել ամենեւին գիւղական վիճակն, եւ չճաշակել բնաւ արքունեաց աղէտներն:

Իւր բարեխնամ արքային Շահ-Աբասի մահուընէն վերջ , այս թշուառութեանց ճաշակն առաւ : Ասոր որդին Շահ-Սէֆին զահակալեց : Յաջադիւտ եւ խորամանկ պալատականներէն ոմանք միջոյնս զտան զինքն զրգուելու հակառակ Ալիպէկի : Կը չարախօսէին թէ վախճանեալ արքային հաւատարմութեամբ կը զեղծանէր , անբաւ գանձեր զիղած է , եւ շատ թանկագին ինչքեր զողացած , որոնց ինքն էր գանձապահն : Շահ-Սէֆին երիտասարդ էր , այլ պէտք չէր այդքան զիւրահաւան , անխղիթ եւ անհանձար ըլլար , փառամոլութեամբ եւս կ'ուզէր հօրմէն աւելի զլոն երեւիլ եւ բարենորոգումներ ընել :

Բարուրանքներով պաշտօնագլուրկ ընելու համար Ալիպէկին թելադրութեամբ նախանձոտ պալատականաց՝ հրամայեց անոր թանկագին ակնանակուռ սուրն իրեն բերել , զոր քաջ եւ անվահեր հայրն կ'ուներու մէջ կը կրէր : Շահ-Աբաս երբեմն բոլոր աշամանդն սուրին վրայէն հանել տուած էր : Եւ Ալիպէկը հաւատարիմ վկաներով հաստատեց որ զեռ ինքն այս պաշտօնը չէր ընդունած , աս զօրծողութիւնն մեռնող թագաւորին հրամանաւ կատարուած էր : Երբ Ալիպէկի թշնամիք տեսան թէ այսպիսի պատրուակներով զինքն կ'որսնցնել անկարելի է , Շահ-Սէֆի ասոնց խորհրդով հրամայեց որ 15 օրուան մէջ ծանրազին կահուց ճիշդ հաշուեցուցակ մը ներկայացնէ : 15 օր վերջ անձամբ խնդրեց տեսնել այս ամէն պատուական ինչքերն : Ալիպէկ բոլոր գուռները բացաւ . ցոյց անոր ամէնքը զոր ինքն կը պահէր : Բան մը չէր պակսած հոն : Ամենայն ինչ մաքուր , բարեկարգ եւ խնամով պահպանուած էր : Արքայն հակառակ իւր սխալ ըմբռնման , ամէն կողմ կարգապահութիւն եւ ճշդութիւն գտաւ : Գրեթէ ի նպաստ Ալիպէկի դարձած էր . այն ինչ տեսաւ ընդարձակ սրահի մը ծայրն լի շքեղ կահերով , եւ երկաթի դռն մը որ երեք բանալի ունէր : Ահաւասիկ ըսին հակառակորդներն յունկն իւր , Ալիպէկ ամէն թանկագին ինչքեր զողացած եւ սրահած է : Յանկարծ Արքայն զայրացիւտ գոչեց , կ'ուզեմ տեսնալ ինչ որ այս զռներէն ներս կը գտնուի . ինչ զրած էք հոն , ցոյց տուէք ինձ : Այս խօսքերուն՝ Ալիպէկ անոր ոտքերն ինկաւ , եւ կ'աղերսէր յանուն Աստուծոյ , չառնուլ իրմէ երկրիս վրայ իւր ամենէն թանկագին իրն : Կ'ըսէր , արգարուութիւն չէ կ'որսնցնել մէկ վայրկեանի մէջ ունեցածս , որ իմ շահաւոր կարողութիւնս է . այնչափ տարիներ ձեր հօրը արքային մօտ շահելէս զկնիւ Եթէ կը հաճիք ամէն մնացածն առէք ,

բայց ասիկայ ինձ չնորհեցէք: Արքայն լնաւ չկատկածեցաւ թէ ասիկայ գանձ մը պիտի ըլլայ, զոր անիրաւարար կուտած է: Ահեղակերպ հրամայեց որ խիտն այս գուռն լայցուի, Ալիպէկ լայցաւ գուռն: Հոս գանուեցաւ միայն իւր ցուպն, սրինգն եւ հովուական հանդերձն, զոր կանխաւ Ալիպէկ բերած էր, եւ ամէն անգամ բերկրանօք կը նոյէր իւր անցեալ վիճակն չմոռնալու համար: Ահաւասիկ, Արքայ քաջ, իմ նախկին երջանկութեանս պատուական մնացորդներն: Ոչ ձախորդութիւն եւ ոչ ձեր զորութիւնն կարող են ինձմէ յափշտակել: Ահա իմ գանձս, զոր կը պահեմ զիս հարստացնելու համար, երբ դուք կամենաք զիս աղքատացնել: Եւ ի՞նչ բոլոր մնացեալն, տուէք ինձ այս պատուական աւանդներն իմ անցեալ կենաց: Ահա ճշմարիտ ստացուածքս, որ անկողնուսէն եմ: Ահա պարզ, անմեղ ինչքերն միշտ քաղցր նոցա, որ գիտեն շատանալ կարեւորօքն, եւ շտանջիլ աւելորդօք: Ահաւանիկ այս մեծութիւնք որոյ պտուղն է ազատ շունչ եւ ապահովութիւն: Ծոխութիւնք որք մի վայրկեան մտահոգութիւն չեն առթեր: Ո՛ր սիրելի ճոխութիւնք անպաճոյճ եւ երջանիկ կենաց, զձեզ կը սիրեմ, ձեզի հետ կ'ուզեմ քալիլ եւ մեռնիլ: Է՞ր ցնորական մեծութիւնք զիս պատուել կը ճգնին, եւ ամբոխել իմ կենաց անզորութիւնն: Ձեզ կը վերադարձնեմ, Արքայ քաջ, այն ամէն մեծութիւնք որ ձեր բարեբարութեան կը պատկանին: Միայն ես կը պահեմ ինչ որ ունէի: Եւ ինչ ձեր հայրն իւր շնորհներով զիս թշուառ ըրաւ:

Երբ լսեց այս խօսքերն Արքայն, ճանչցաւ Ալիպէկի անմեղութիւնն, եւ զայրացած ընդդէմ պալատականներու որք կը ջանային կորսնցնել զնա արտաքսեց զանոնք: Ալիպէկն իւր առաջին պաշտօնեայն կ'ընէ, եւ ներքին զործքերն անոր կը յանձնէ: Սակայն ամէն օր կ'երթար անոնել իւր ցուպն, սրինգն, եւ հին զգեստն զոր պատրաստ կը պահէր ի գանձատան, կրկին առնելու համար, երբոր յեղյեղուկ լախան խռովի իւր վառքն: Ի խոր ծերութեան մեռաւ ինքն: Երբեք չմտաբերեց իւր թշնամիներն պատուհասել, եւ ոչ գանձել հարստութիւն: Եւ իւր ծրնողաց ապրելու մասին բան մը չթողուց, բայց եթէ հովուական կեանքն որ ամենէն երջանիկն եւ ապահովն է:

(Թարգմանութիւն)

ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՓԻԼԻՊՊՈՍԵԱՆ

ԱՆԸՆԿՂՍԵԼԻՆ

Գաղղիացի ճարտար երկրաչափ մը՝ Պ. Dubois՝ մտածած է նաւերուն վրայ այնպիսի բան մը հաստատել՝ որով ընկղմուէ ազատին : Սկզբունքն է՝ տարածական ընդունարաններ ունենալ եւ ուզած ատեն որ եւ է կաղով մը զանոնք ուռնցունել : Նման միջոց մը ընկղմած նաւերն համեղու համար զործածուած է արդէն . լուղորդներն ընկղմած նաւուն կամ ինչքին կողերուն վրայ տիկեր կամ անթափանց մեծ պարկեր հաստատելով՝ որոնք խողովակներու ձեռամբ հաղորդուած են վերի նաւուն՝ որոնց ուռելովն որ եւ է կաղի ներմուծմամբ ընկղմածն կ'ելլէ ջրոյն երեսն : Այլ ճարտար գաղղիացիս կատարելագործած է այս խորհուրդն՝ Նախ սա վտանդէն ազատ կը պահէ , որով յայտնի է զանազանութիւնն . եւ զարձեալ ծովուն բացերն եւ շատ անգամ եղերաց մօտ ընկղմած նաւ մը հանել ջրէն անհնար է . իսկ նաւաստեաց եւ ճանապարհորդաց կեանքն միշտ ի վտանգի է եթէ ընկղմի :

Պ. Dudois ի գրութեամբ՝ նաւապետն կամ պաշտօնեայն ձեռքին տակ լծակ մ'ունի , ի հարկին բաւական է ճնշել զայն եւ նաւն իսկոյն անընկղմելի կ'ըլլայ :

Նաւուն ամեն պարտոյ տեղերն , միջնայարկն՝ գոգն՝ ողնուցն , եւլն , անկիւններու մէջ , կտաւէ անթափանց եւ դիմացկուն ընդունարաններ զրուած են ձեռնադաշնակի վերին պէս ծալածոյ , թեթեւ կապով կապուած :

Այդ փուքերն իրարու հետ հաղորդուած են խողովակներու ձեռամբ , որք հեղանիւթ բնածխական թթուտի ընդունարաններուն հետ հաղորդ են : Տեղ չեն զրաւեր , վասն զի նաւուն կորսուած անկիւններն զրուած են :

Պաշտօնէին ձեռքին տակ եղող լծակին ճնշումն՝ կը մղէ բնածխական թթուտն բոլոր խողովակներուն մէջ , իսկոյն փուքերն կ'ուռն , կապերն կը խղեն , մերձակայ մանրմուշն իրերն կը վանն , եթէ իրենց զրաւելիք տեղն ջուր մտած է՝ կը վանէ զուրս , եւ չթողուր ներս խուժել :

Յայտնի է որ նաւուն վաճառքով լեցուած գոլին մէջ հաստատուած այդ ծալածոյ փուքերն կրնան շուտով վնասուիլ եւ կարելոր պահուն անգործ մնալ . սակայն չողենաւի մը միջնա-

յարկին կամ մարտանաւի մը վրայ՝ ուր աւելի է հողածութիւնն, եւ զոր ճամբան չսկսած հնար է փորձել զիւրին միջոցներով, թուի թէ Պ. Dubois ի անընկղմելի դրութիւնն պիտի նպաստաւոր ըլլայ յոյժ, Այս օրերուս գծախտ Drummond-Castle ի նաւարկութիւնն՝ որչափ ալ վայրկեանական էր՝ զուցէ թէ այս դրութեամբ դարմանուէր անհնարին կորուստէն:

Դարձեալ զիտել կուտայ Պ. Dubois՝ որ նաուս մը մէջ բնածխական թթուաթի համբար մը՝ հրգեհի ղէմ պատուական օգնութիւն մ'է:

ՄԱՆՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԲՆԱԽՕՍՍԱԿԱՆ. վառեակներու բնագոյն կատարեալ չէ.— Ընդհանուր կարծիք է թէ հաւու ձագերուն բնազդն շատ զարգացած է. այնպէս զի իրենց օգտակարն կամ վնասակարն կրնան իրենք իրենց որոշել, հաւերու փորձառութեան հաւասար:

Սխալ է այս. վասն զի մարին իւր ձագերն կատարելապէս կը զատարարակէ. հոս ու հոն կտուցն զարնելով, ճճին ու որդն հանելով մէջտեղ, հատիկներն որոշելով, ճշմարիտ վարժութիւն կուտայ իրեններուն. բուսաբանութեան ուսուցչի մը քով ժողոված աշակերտք՝ տնկաբանական պարտիզի մը մէջ ասկէց աւելի խնամոտ կրթութիւն չեն ստանար:

Պ. C. Fère թխտարանով շատ մը վառեակներ հանելով փորձեց. որք էին ասոնք, հազիւ թէ հաւկթէն ելան՝ սկսան կտցել իրենց մատղաշ օրերուն սովորական թեթեւութեամբ. ամեն տեղ կը զարնէին, բան չեղած տեղն ալ, Լրագրի մը գրերն կուտի նման կը կտցէին. քար, աւաղ, փշրանք, հաւասարապէս: Նոյն իսկ իրենց թրածն կուլ տալ կ'ուզեն. այլ իրենց ճաշակն ատկանած չէ. իսկոյն կը նետեն զայն դուրս. եւ քանի մը փորձերէ յետոյ այլ եւս չեն սխալիր:

Մեծ լոյս մը, յանկարծական ձայն մը կը զարմացունէ զիրենք, այլ վախ չունին: Կատարելապէս աղայոց նման՝ աներկիւղ կը մօտենան խոժոռաղէմ կատուին որ զրան մօտ նստած է, եւ կը կտցեն ընչացքն:

Ջրային կենդանեաց վրայ ցրտոյ ազդեցութիւնն. — Ինչպէս Հիւսիսային երկիրներու մէջ կը պատահի յաճախ՝ սահուն ջուրն յանկարծ կը սառի միօրինակ ամէն տեղ. ոմանք կարծիք յայտնած են՝ թէ այս յանկարծական փոփոխութիւնն Ջրային ընկնաց մահուան պատճառ է : P. Regnard հետաքրքրուելով այս կարծիքն փորձել ուղեց, Աւաղանի մը ջուրն յանկարծ մինչեւ 0 աստիճան իջեցունելով՝ տեսաւ որ խեչափառ մը թրմրեցաւ, կենդանութիւնն կորսնցուց : Մինչեւ 3 աստիճան 0 էն վար իջեցունելով բարեխառնութիւնն՝ կենդանին այլ եւս մեռած կրնար համարուիլ. սակայն սկսելով կամաց կամաց բարձրացունել խեչափառն կենդանացաւ, սկսաւ շարժիլ եւ լողալ : Այս փորձէն կը հետեւի՝ որ Հիւսիսային ծովերն 30 է վար ընաւ չիջնելով՝ կենդանիք անվնաս կրնան մնալ. մանաւանդ օղնտկուծ թիւնն վրան աւելցունելով :

ՄԹՆՈՂՈՐՏԱԲԱՆԱԿԱՆ . Ասիոյ անճրեւեքունց ցուցակն . — Պ. Roulin ի մթնոլորտաբանական ընկերութեան Տարեգիրնէրու մէջ ասիական ջամաքին վրայ անճրեւեքունց բաշխման կառուոր աշխատութիւնն կը գտնենք :

Ընդհանուր կերպով Ասիա յորդ անճրեւեքունց օժտեալ է : Ուրալի մէջ անճրեւի բարձրութեան միջին չափն է 500 հազարորդամեղր , այսպէս նաեւ ձենական եղերքն , ռուսական թաթարք եւ Գորէաւ Բեքինի միջինն է 650 հազարորդամեղր . Հոնգ-Քոնգի եւ Գանդոնի 1000 հազարորդամեղր : Թուրքաստանի մէջ շատ սակաւ է , 250 հազարորդամեղր եւ Կասպից ծովուն մերձակայքն դրեթէ 100 հազարորդամեղր :

Հիմալայի հարաւային կողմն շատ յորդ է . ընդհակառակն Ինդոսի հովիտն տարեկան հազիւ 400 հազարորդամեղր անճրեւ կ'ընդունի : Գանդեսի հովիտն մինչեւ 2000 հազարորդամեղր կ'առաւելու :

Համեմատութիւնն է 1 է մինչեւ 108 . ասիական ջամաքն ամէն աստիճան ցոյց կուտայ, ծովերու մերձաւորութիւնն զրեթէ աննշան աղդեցութիւն ունենալով մթնոլորտաբանական հոսմանց վրայ. մինչդեռ Եւրոպիոյ մէջ ծովեղերքն անճրեւայորդ է :

Կայծակն եւ ծառերն. — Նոր տեղեկադրի մը համաձայն 597 ծառ կայծակնահար եղած է Մոսկուայի մօտիկ անտառին մէջ, որոնց 302 ը կաղամախի (peuplier blanc) : Նոր ազդա-

բարութիւն մը հրաւէր կ'ուղղէ ազարակատեարց կաղամախին
բազմացունել իրենց դեանին մէջ, իբր շանթարդել:

Նոյեմբեր 14 ի շանթարարն . — Նոյեմբեր 14 ի երեկոյին
ժամը 6, 30 ին օգնականս դիտարանէն ելած ըլլալով՝ նշանաւոր
շանթաքար մը կը տեսնէ. ոչ թէ մեծութեամբ՝ որ այս օրերուս
երեւցած արուսեկին չափ բան մ'էր, այլ իր երազ երեւման
և անյայտ ըլլալուն ժամանակ ցոյց տուած պարագաներովը:
Իմաց տրուելով՝ զուրս վաղեցի և անձամբ կրցայ հասկնալ և
զածն. վասն զի հինգ վայրկեանի չափ հետքն տեսայ երկնքին
վրայ:

Շանթաքարն Անդրոմեդեայ և Պերսէոսի մօտերն երեւցած
էր, դէպ Արեւելք: Երազ երազ դէպ ի գագաթնակէտն բարձրա-
ցաւ փայլն աւելնալով: Լոյսն լրման լուսնի նման էր. շանթա-
քարին անցած տեղն լուսաւոր ամպի պէս բան մը կը կաղ-
մուէր. այնպէս որ իր աներևոյթ ըլլալէն վերջն՝ դեռ շաւիղն
կ'երեւէր:

Ընթացքն 3 կամ 4 րոպէի մէջ կատարելով՝ լուսաւոր
հետքն երկար ժամանակ տեսեց. 10 աստիճան երկարութեամբ:

Կ'ենթադրուի՝ թէ այդ լուսաւոր հետքն մթնոլորտային լսա-
ւին մէջ էր. ուստի բնական հետաքրքրութեամբ մը հարցուցի
ինքնիրենս. այդ լուսաւոր ամպին բարձրութիւնն որչափ էր:
Ինչպէս յայտնի է՝ շանթաքարն և լուսաւոր ամպն իրենց մէջ
լոյս չունենալով՝ արեւու լոյսն կ'անդրադարձունէին: Սակայն
ժամը 6, 30 ին շանթաքարն երեւնալով՝ և 6, 40 ին թողուած
լուսաւոր հետքն ջնջուելով, 2 ժամ 15 անցած էր արեւմուտ-
քին վրայ: Իսկ աստղաբաշխական վերջալոյսն 1 ժամ 50 տե-
ւելով նոյեմբեր 14 ին՝ կը հասկցուի՝ թէ ինչ անհուն բարձրու-
թեան պիտի գրենք այդ երևոյթն, ուսկից հնար ըլլայ արեւուն
լոյսն առնուլ և անդրադարձունել այդչափ փայլով:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ՅԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն տես քիւ 23)

Այս եւ այն բառերն ինչ բաներ միտքս չէին ձգեր, ինչ բաներ ո՛վ Աստուած իմ, քու ողորմածութիւնդ քաւէ՛ զանոնք իմ հոգւոյս վրայէն. ինչ պղծութիւններ, ինչ անօրէնութիւններ Բայց հիմա՝ առաջուան պէս, երես առ երես, լիբր եւ յանդուգն համարձակութեամբ չէին կրնար հետս խօսակցիլ. բայց կոնակէս, ականջէս վար կը բարձրային, ան ալ ահ ու դողով, կամացուկ մը վերարկուիս ծայրը քաշելով, կը ստիպէին զիս որ աչքս իրենց դարձնեմ։ Չար ունակութեան ձայնն ալ կը լսէի որ կը դողար. «Ի՛նչ, առանց անոնց ընկերութեանը կրնաս ապրիլ»։ Բայց այն ձայնն ալ առաջուան պէս ոյժ չունէր, վասն զի նորա ատենի ափանց վրայ ուր որ հիմա աչքս անկեր էի՝ բայց դեռ կը վախնայի ոտքս գնելու, կը նկատէի զգաստութեան պայծառ վառաւորութիւնն, որ անուշ եւ համեստ զգուանօք զիս իւր քովը կը հրաւիրէր, կ'երկնցնէր իւր թեւերը զիս ընդունելու՝ զիս զրկելու համար. այն թեւերն որ արդէն լի էին. այո՛ անթիւ տղաքներ, երիտառարդ կոյսեր, անհամար սլառամիներ, ամէն հասակէ մարդիկ, յարգելի այրիներ, խոր ծերութեան հասած կոյսեր, ամէնքն իւր գիրկն էին. եւ զգաստութիւնն այն սուրբ հոգւոց համար երբեք անպտուղ մնացած չէր, ընդհակառակն վառաւորագոյն պտուղներ տուած էր. վասն զի դուն միայն կը պաղաւորէիր զայն, ո՛վ Տէր իմ, ինչու որ կուսութեան մէկ հատիկ վեհան դուն էիր։ Կարծես թէ անուշ եւ քաջալեւրական նենդութեամբ մը կ'ըսէր ինձի. ինչ, այս տղայոց եւ աղջկանց բրածը դուն չէ՞ս կրնար ընել. միթէ իրենք իրենց զօրութեամբն այն բանը կատարեցին՝ եթէ ոչ Աստուծոմով իւ

րենց Տէրը ինչո՞ւ կը զարմանաս, զո՞ւն քու ուժիդ վրայ վրաստահելուդ համար կը զողորդաս. եկո՞ւր ուրեմն, մի՛ վախճար, նետուէ անոր թեւերուն մէջ, ինքը զքեզ վար չձգէր :

«Վա՛յ ամօթոյս, ունայնութեանց մոմռոյցը դարձեալ ականջս զարնելով՝ նոյն վիճակիս մէջ կը մնայի. եւ Ալիբիոս՝ քովս նստած, այն անսովոր կռոյն ելքը լռութեամբ կը սպասէր : Իսկ ես՝ խորին մտածութեամբ մը, թշուառութեանս ահարկութիւնն աչքիս առջև բերելով, հասկըցայ որ սրտիս մէջ փոթորիկէն զիգուած ալիքները վերջին ծայր ուռելով, աչուրներէս հեղեղի պէս պիտի վազէին. Ամենայն ազատութեամբ թոյլ տալու համար որ վազեն, ոտք ելայ, այս անգամ այն սիրելի բարեկամէս ալ բաժնուեցայ, եւ ամենեւին մէկու մը չտեսնուելու համար՝ հեռու գացի եւ պահուրացայ : Բայց Ալիբիոս հասկըցաւ վիճակս, որովհետեւ նոյն ատեն չեմ գիտեր ինչ խօսք մը բերնէս ելած էր՝ արտասուախառն ձայնով մը. թզենիի մը ներքեւ գետին ինկայ, եւ ա՛յ չկրցայ զսպել այն արտասուաց հեղեղներն որոնք աչուրներուս թումբերը խորտակելով՝ մէկէն թափուելու սկսան, եւ նոյն ատենը քեզի հետ այսպէս խօսեցայ՝ եթէ ոչ բառ առ բառ, զոնէ իմաստը սա էր. «Է՛հ մինչեւ ե՛րբ, ո՛վ Տէր իմ, մինչեւ ե՛րբ պիտի տեսէ բարկութիւնդ. ա՛յ մի՛ յիշեր անցեալ անօրէնութիւններս : » Եւ որովհետեւ զեռ կաշկանդուած ըլլալս կը հասկնայի, ողորմելի եւ արտասուալից ձայնով մը հառաչեցի. «Մինչեւ ե՛րբ, մինչեւ ե՛րբ . . . Վա՛ղը, վա՛ղը . . . Ինչո՞ւ հիմա չըլլայ . ինչո՞ւ չըլլայ այս վայրկեանս անպիտանութեանս վախճանը» Մինչդեռ այսպէս կը խօսէի ինքնիրենս, եւ սրտառուչ արտասուօք կը հեծէի, յանկարծ քովի տնէն ձայն մը եկաւ ականջս. տղու մը կամ պղտիկ աղջկան մը ձայնին կը նմանէր, որն որ երգելով՝ կ'ըսէր. «Ա՛ռ կարգա՛, ա՛ռ կարգա՛» Մէկէն լռեցի, կերպարանքս շտկեցի, եւ սկսայ փնտռել ասպիս անդին հասկնալու համար թէ այն ինչ ձայն էր եւ ուսկից կուգար. աղայք արդեօք իրենց խաղերուն մէջ այսպէս երգ կը զործածէին . . . բայց ո՛չ, այն երգը ուրիշ անգամ լսած ըլլալս ամենեւին չէի յիշեր : Ուստի ասոր վրայ արցունքներուս վազքը բռնելով, եւ ապահով ըլլալով որ յերկնից եկած էր այն ձայնն, որով կը հրամայէր ինձի բանալու եւ կարգալու Պօղոս Առաքելոյն գիրքը, վազեցի Ալիբիոսին նստած տեղն ուր որ գիրքը թողուցեր էի. առի եւ բացի, եւ աչքերս ինկան այն հետեւեալ խօսքերուն, զորս ցած ձայնով կարդացի. «Մի՛ անառակու-

քեամբք եւ արբեցութեամբք, եւ մի՛ խառն անկողնովք եւ պըղծութեամբք, եւ մի՛ նախանմու եւ հակառակութեամբ. այլ զգեցարուք զՏէր Յիսուս Քրիստոս եւ մարմնոյ խնամ մի՛ տանիք ի ցանկութիւնս» Այսչափս բաւական սեպեցի, շարունակելու ալ հարկ չկար. հազիւ թէ այն տողերը լմնցուցեր էի՝ նոյն ընդ նոյն բարերար եւ հանդարտ լոյս մը փռեցաւ սրտիս մէջ, եւ անով յաւիտեանս փարատեցան ամէն ընդդիմութիւններս»

«Ուստի զրքին մէջ մատիս նշանը թողլով, կամ ուրիշ բան մը՝ չեմ յիշեր, դոցեցի զայն եւ խաղաղ դէմքով Ալիքիսին աւմէն բան պատմեցի. ինքն ալ ինծի բացաւ իւր սիրտը եւ իւր հոգւոյն վիճակը, զորն որ դեռ չէի գիտեր. եւ ուղեւով տեսնալ կարգացած» ցուցուցի. բայց ինքը աւելի առաջ իրթալով, նշանակեց ինծի այն միւս խօսքն որուն եւ ուշադրութիւն չէի ըրած. «Այլ զտկարացեալն ի հաւատոս ընկալարուք.» եւ իրեն սեփականեց զայն. Հստ այնմ ինքն ալ այն ազդարարութենէ զօրացած, եւ միանգամայն՝ բարուց մաքրութեանը պատճառաւ, հաւատաւոր դիւրամէտ ըլլալով, միացաւ ինծի եւ մօրս խուցը վազեցինք»

Օգոստինոս տաճնուեօթը տարի ընդդիմութենէ վերջը անձնատուր կ'ըլլայ. Մոնիզայի արտասուած արդեամբը վերջապէս կը յաղթուի. Նշանակելու արժանի բան մ'է այն յետին հարուածն, որն որ այնպիսի սրտաչարժ կռուոյ մը վերջ տուաւ. այն հարուածն՝ ոչ թէ առաջիններէն զօրաւորագոյն լուսոյ սլաք մ'է, որ կատարելապէս կը լուսաւորէ Օգոստինոսին միտքը, այլ մաքրութեան եւ անմեղութեան յստակ եւ պայծառ տեսութիւն մը, որն որ իւր սրտին մէջ կը տպաւորուի. որովհետեւ ամենաազդուարին դործողութիւնն՝ ոչ թէ ճշմարտութեան զիւտն է, այլ առաքելութիւնն ընդգրկել եւ ինմա յարատեւել»

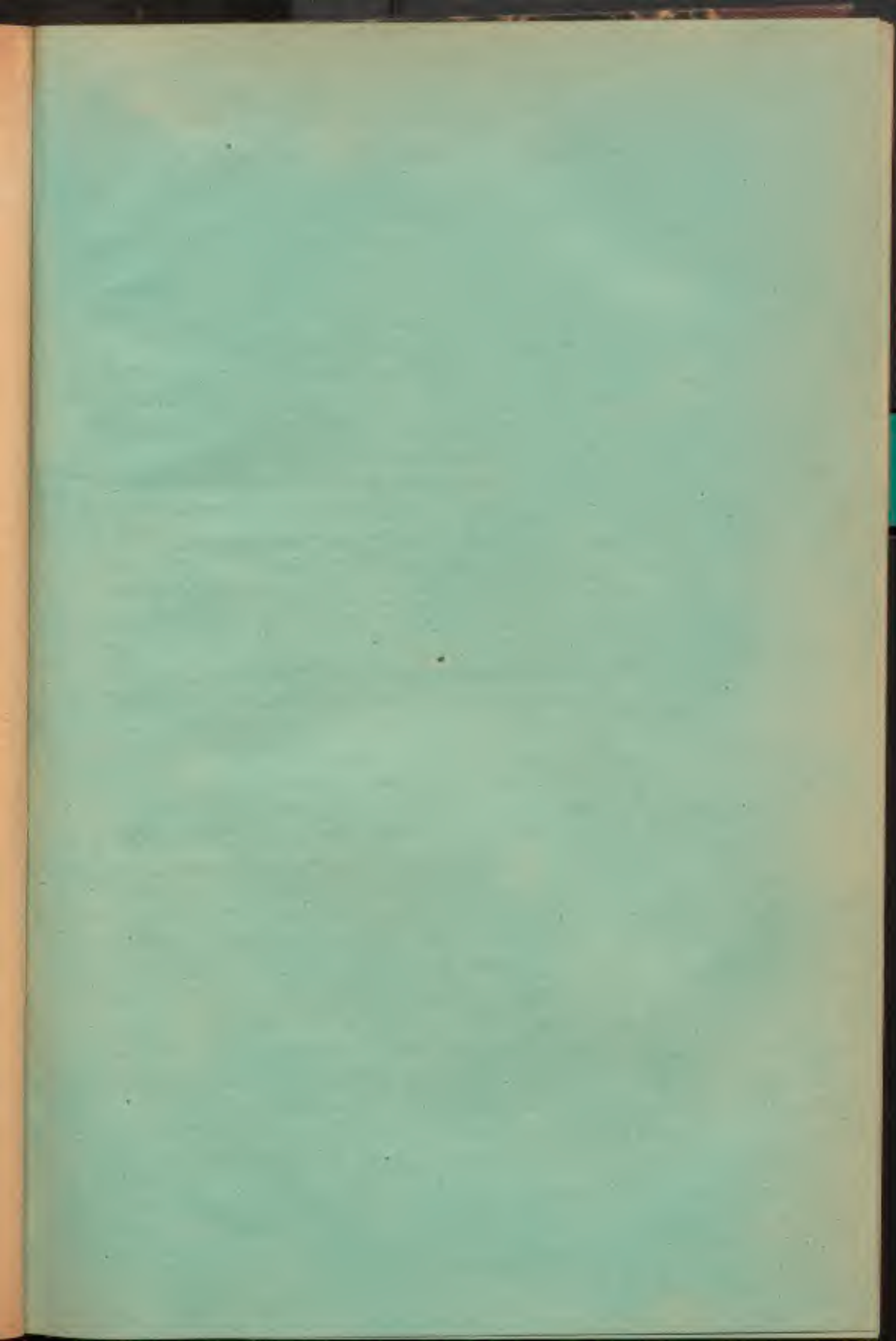
Այսպիսի մեծ ու հրաշալի դարձի մը յիշատակն անմոռաց պահելու համար, Եկեղեցին՝ մասնաւոր առանձնաշնորհութեամբ մը, զորն որ մի միայն Պօղոսի Առաքելոյն շնորհած էր, օր մը որոշած է Օգոստինոսին դարձը տօնախմբելու. եւ փափուկ զգուշութեամբ մը Մայիս ամսոյն հինգին հաստատած է զայն, այսինքն Մոնիզայի տօնին հետեւեալ օրը. այնպէս որ Սրբուհւոյն Ժամասացութեան վերջին երգերը սուրբ Օգոստինոսին դարձին առաջին երգոցը հետ կը խառնուի. եւ մի եւ նոյն տօնախմբութեան մէջ կը միացնէ ու կը պատուէ թէ՛ մօր արցունքներն՝ որոնցմով փրկած է իւր Օգոստինոսը, եւ թէ՛ որդւոյն ար-

ցունքներն՝ որոնցմով ուրախացուցած է իւր մայրը :

Ստուգիւ Օգոստինոսին առաջին մտածմունքն իւր մայրն
եղած է. իւր զարձին լուրն իրեն նախ կը վաղէ աւետելու . կը
նետուի անոր վիզը եւ արցունքներովը կը թրջէ իւր սիրուն
մայրը : Մայրն եւ որդին՝ մէկմէկու փաթթուած , այնպէս կը
մնան երկայն ստեն , այն խորին եւ մոռնջ գգուանքը խօսակ-
ցութեան գերագոյն մէկ ձեւն է , քանի որ բնական ձեւը որտի
արտաքոյ կարգի այլայլութենէն կարելի չըլլար : Օգոստինոս
հիացման մէջ է . ընդունած չնորհքին միջնորդութեամբը կը
հասկնայ հիմա իւր մօրն արտասուաց արմէքը . բայց խօսելու
կարողութիւն չունենալով՝ իւր սրտին վրայ դէթ կը սեղմէ զա-
նիկայ . եւ նոյն ստեն իւր աչքին արցունքներովն եւ լռու-
թեամբը կ'ըսէ իրեն այն որ բոլոր կեանքն այլ եւ այլ դարձածք-
ներով պիտի չձանձրանայ կրկնելէն . « Այո՛ , ես հիմա ալ քու
որդիդ եմ , ո՛վ Աստուած իմ , ինչու որ քու ազախներէդ մին
ինձի մայր տուիր » Դարձեալ՝ « Ինչ որ եմ այսօր՝ մօրս ազօթք-
ներուն եւ արդիւնքներուն պարտական եմ » : Եւ ուրիշ տեղ մը
կը զրուցէ . « Թէ որ հիմա ճշմարտութիւնը նախամեծար կը դա-
սեմ , թէ որ ամեն բանէ ի վեր կը սիրեմ զԱստուած , թէ որ
մեռնիլ իսկ պատրաստ եմ անոր սիրոյն համար , մօրս պարտա-
կան եմ . ինչու որ Աստուած անոր հառաչանայ եւ պաղատանք-
ներուն չկրցաւ զիմանալ » Վերջապէս՝ « Թէ որ մոլորութեան
եւ անօրէնութեան մէջ յաւիտեանս չկորսուեցայ՝ մօրս արցունք-
ներն , անոր յարատեւ եւ յորդառատ արցունքներն են պատ-
ճառ » :

Այո՛ , այնպիսի խօսքերով լի են Օգոստինոսի գրուածները ,
եւ վերի սրտաշարժ տեսարանին մէջն ալ նոյն խօսքերը կը
բաղձայ հասկցնել իւր մօրը դէթ նայուածքովն , արցունքներովն
եւ այն երկար եւ մեջիկ գգուանքը :

(Շարայարէի)

ՊԱՏԿԵՐ տասն Լ. հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի:

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դանեկան:
Գաւառաց Լ. օտար Երկիրներու համար
քղրատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Իշրաքանցիւր թիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եեշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան Լ. թերթին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N ° 1

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولنشد